

Практична робота №7

РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ НАДІЙНОСТІ РЕЗЕРВОВАНОЇ СИСТЕМИ ПРИ ЗАГАЛЬНОМУ РЕЗЕРВУВАННІ В РЕЖИМІ НАВАНТАЖЕНОГО ТА НЕНАВАНТАЖЕНОГО РЕЗЕРВУ З ОБМЕЖЕНИМ ТА НЕОБМЕЖЕНИМ ВІДНОВЛЕННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ

Теоретичні відомості

Показники надійності резервованих не відновлюваних та відновлюваних технічних систем (пристроїв), як правило, визначаються при умові, що в момент включення всі елементи системи працездатні.

Найбільш часто використовують два методи розрахунку надійності: метод інтегральних рівнянь та метод диференціальних рівнянь.

Метод інтегральних рівнянь базується на припущенні, що значення часу (напрацювання) між послідовними відмовами та часу відновлення системи є подіями випадковими і незалежними. При цьому методі складаються та розв'язуються інтегральні, або інтегро-диференціальні рівняння, які зв'язують ймовірність перебування технічної системи в різних станах.

В методі диференціальних рівнянь використовується припущення про показниковий розподіл часу (напрацювання) до відмов, або між відмовами і часом відновлення системи.

Спочатку перераховуються можливі стани системи, потім складається її математична модель у вигляді схеми станів, на якій кружками, або прямокутниками зображають можливі стани схеми, а стрілками - можливі напрямки переходів із одного стану в інший.

По схемі станів потім складають систему диференціальних рівнянь для ймовірності станів. Для цього використовують такі правила:

- 1) ліві частини рівнянь містять похідну по часу ймовірностей відповідних станів $P'_j(i)$, а кожний член правої частини рівнянь отримується шляхом помноження інтенсивності переходу, що стоїть над стрілкою, яка зв'язана з даним станом, на відповідну ймовірність стану;
- 2) знак залежить від напрямку стрілки (плюс, якщо стрілка направлена вістрям до стану і мінус – у протилежному випадку);
- 3) число рівнянь дорівнює числу станів;
- 4) система диференціальних рівнянь повинна бути доповнена умовою, що сума ймовірностей усіх станів дорівнює одиниці.

Розв'язок системи диференціальних рівнянь за допомогою перетворень Лапласа або яким-небудь іншим методом дозволяє визначити необхідний показник надійності технічної системи.

Коли перерви в роботі системи допустимі, то в якості показника надійності, як правило, використовують коефіцієнт готовності K_2 .

Якщо перерви в роботі системи неприпустимі, то в якості показника надійності використовують ймовірність $P(t)$ безперервної безвідмовної роботи на протязі часу t при умові, що в початковий момент часу всі елементи системи були працездатними.

Як приклад розглянемо технічну систему, логічна схема надійності якої показана на рис.7.1,а.

Технічна система складається з робочого та резервного блоків. Резервний блок знаходиться в навантаженому резерві. Є дві чергові ремонтні бригади, які обслуговують систему. Схема станів системи з відповідними інтенсивностями переходів показана на рис. 7.1,б.

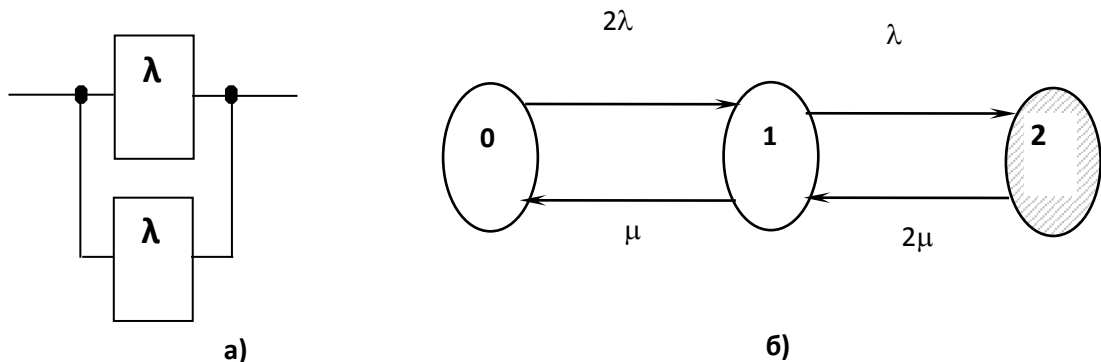

Рис. 7.1

Інтенсивність відмов та відновлення кожного блоку:
 $\lambda = 8 \cdot 10^{-3} \text{ год}^{-1}$; $\mu = 0,2 \text{ год}^{-1}$. Визначити ймовірність застати систему в неробочому стані через 2 години після включення та значення коефіцієнта простою.

Завдання

Технічна система, яка має робочий та резервний блоки, розрахована на безперервну цілодобову роботу. Через t годин після включення дана система може одержати команду на переналад-ку режиму роботи. Інтенсивність відмов та відновлення робочого (основного) та резервного блоків дорівнює відповідно λ та μ . Для відновлення блоків системи задіяні n чергових ремонтних бригад.

Визначити ймовірність застати систему в непрацездатному стані через t годин після її включення, значення коефіцієнта готовності K_2 та коефіцієнта простою K_n .

Таблиця 7.1

Параметр	Варіант									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
$\lambda_1 \cdot 10^{-4}$, 1/год	8	12	15	5	8	10	12	14	10	24
μ , 1/год	0,2	0,3	0,5	0,2	0,5	0,2	0,4	0,5	0,2	0,3
t , год	36	54	84	120	150	72	54	112	300	96
Режим роботи резервного елемента	Навантажений					Ненавантажений				
Кількість ремонтних бригад, n	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2
Параметр	Варіант									
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
$\lambda_1 \cdot 10^{-4}$, 1/год	7	12	18	15	15	20	25	20	18	10
μ , 1/год	0,3	0,2	0,3	0,5	0,8	0,8	0,9	0,5	0,4	0,5
t , год	36	54	72	78	120	48	42	150	120	180
Режим, роботи резервного елемента	Навантажений					Ненавантажений				
Кількість ремонтних бригад, n	1	2	2	2	1	1	1	2	2	1
Параметр	Варіант									
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
$\lambda_1 \cdot 10^{-5}$, 1/год	3	2	5	4	5	2	2	1,2	0,8	1,0
μ , 1/год	0,3	0,2	0,3	0,5	0,8	0,8	0,4	0,5	0,4	0,5
t , год	240	120	36	48	48	72	120	144	240	216
Режим, роботи резервного елемента	Навантажений					Ненавантажений				
Кількість ремонтних бригад, n	2	1	2	2	1	2	1	2	1	1

Розв'язання

Технічна система в будь-який момент часу може знаходитись в одному з наступних станів:

- 0 – обидва блоки працездатні;
- 1 – один блок непрацездатний;
- 2 – обидва блоки непрацездатні.

Позначимо ймовірність цих станів через $P_0(t)$, $P_1(t)$, $P_2(t)$.

Очевидно, що при знаходженні системи в стані 0 та 1 система працездатна, тобто функція готовності $K_2(t) = P_0(t) + P_1(t)$, а в стані 2 – система непрацездатна, тобто функція простою $K_n(t) = P_2(t)$.

При тривалій експлуатації системи може бути досягнений сталий режим, коли $K_2 = P_0 + P_1$, $K_n = P_2$.

Система диференціальних рівнянь, складених по цій схемі, має вигляд:

$$\left. \begin{aligned} P_0'(t) &= -2\lambda P_0(t) + \mu P_1(t); \\ P_1'(t) &= 2\lambda P_0(t) - (\lambda + \mu)P_1(t) + 2\mu P_2(t); \\ P_2'(t) &= \lambda P_1(t) - 2\mu P_2(t). \end{aligned} \right\}$$

Для визначення функції готовності системи розв'язок даної системи проводимо з врахуванням початкових умов, що при $t = 0$

$$P_0(0) = 1, \quad P_1(0) = P_2(0) = 0.$$

Дані рівняння доповнюємо нормувальною умовою:

$$P_0(t) + P_1(t) + P_2(t) = 1.$$

Розв'язок системи рівнянь проводимо з допомогою перетворень Лапласа (див. додаток 1), в результаті одержимо систему алгебраїчних рівнянь:

$$\left. \begin{aligned} (s + 2\lambda)P_0(s) - \mu P_1(s) &= 1; \\ -2\lambda P_0(s) + (s + \lambda + \mu)P_1(s) - 2\mu P_2(s) &= 0; \\ -\lambda P_1(s) + (s + 2\mu)P_2(s) &= 0. \end{aligned} \right\}$$

Для одержання величини $P_i(s)$ використовуємо правило Крамера:

$$P_i(s) = \frac{D_i}{D},$$

де D – визначник, елементами якого є коефіцієнти при зображеннях $P_0(s), P_1(s), P_2(s)$, D_i – визначник, який утворюється з D шляхом заміни i -го стовпця коефіцієнтами правої частини системи.

Оскільки справному стану дубльованої системи відповідають стани 0 і 1 , то згідно з теоремою додавання ймовірностей для несумісних подій, функція готовності дорівнює

$$K_z(t) = P_0(t) + P_1(t) = 1 - P_2(t).$$

Несправному стану системи відповідає стан 2 графа станів. Тому функція простою $K_n(t) = P_2(t)$. Таким чином, для визначення функцій готовності і простою достатньо знайти $P_2(t)$.

Для цього складемо визначники:

$$D = \begin{vmatrix} s + 2\lambda & -\mu & 0 \\ -2\lambda & (s + \lambda + \mu) & -2\mu \\ 0 & -\lambda & (s + 2\mu) \end{vmatrix} = s[s^2 + 3(\lambda + \mu)s + 2(\lambda + \mu)^2],$$

$$D_2 = \begin{vmatrix} s + 2\lambda & -\mu & 1 \\ -2\lambda & (s + \lambda + \mu) & 0 \\ 0 & -\lambda & 0 \end{vmatrix} = 2\lambda^2.$$

Отже,

$$P_2(s) = \frac{2\lambda^2}{s[s^2 + 3(\lambda + \mu)s + 2(\lambda + \mu)^2]}.$$

Переходячи від зображення до оригіналу, одержуємо:

$$K_n(t) = P_2(t) = \frac{\lambda^2}{(\lambda + \mu)^2} [1 + 2e^{-(\lambda + \mu)t} + e^{-2(\lambda + \mu)t}].$$

Коефіцієнт простою K_n визначається з виразу для $K_n(t)$ при $t \rightarrow \infty$

$$K_n = \frac{\lambda^2}{(\lambda + \mu)^2}.$$

Підставляючи числові значення для λ і μ , одержимо:

$$K_n \approx 1,5 \cdot 10^{-3}; \quad K_n(t)|_{t=2} \approx 2,63 \cdot 10^{-3}$$